

სალიტერატურო და სამეცნიერო ნახატებიანი გაზეთი. გამოდის ყოველ კვირაღვს.

№ 5

ი ა ნ ვ ა რ ი, 28 1896 წ.

№ 5

შინაარსი: † ყოვლად უსამღვდელოესი იმერეთს ეპისკოპოსი გ. ბრიელი. — ცხოვრება და მწერლობა გ. ბრიელისა. — ს. ვა-და-სკა ამბები. — საყურადღებო ამბები. — გვირიდ ნ კვირამდე, გრ-ოლ-იქესი. — ხალხური ლექსი. — * * * ლექსი ენ. ნინო ჯამ-ორბელიან-სა. — ის კი მიდიოდა, ან. დეკანოზი შეილისა. — საღვთო ნილოსი. — თავ. სვიმონ წერეთლის სიტყვა. — სოფელი და სასოფლო სკოლა (დასასრული), საზღვარ-გარეულისა. — ბიბლიოგრაფია პ-რე ს-ძისა. — და ქუთაისის პანკის განცხადებები. —

† ყოვლად უსამღვდელოესი იმერეთის ეპისკოპოსის განრიკი.

† ყოვლად უსამღვდელოესი იმერეთის ეპისკოპოსის განრიკი.

ქუთაიიდან გამოგზავნილი დეპეშა გვაუწყებს, რომ 25 იანვარს, ნაშუადღევს გარდაიცვალა ნეტარ-სწენებული იმერეთის ეპისკოპოსი გ. ბრიელი ფილტვების ანთებით. ყველა ქართველთათვის, ვისაც კი ნაპერწკალი არ გაქრობია გულში, შეტათ საგრძნობელი და სამწუხაროა ამ ღვთისური აღამიანის დაკარგვა. მართალია ამ ბოლოს დროს განსვენებული მძიმე ავთამყოფი შეიქნა და მოუძლოურდა, მაგრამ იმედს არ ვკარგავდით, რომ ჩვენი საყვარელი მწყემს-მთავარი ისევ მოგვიბრუნდებოდა, რადგან წლოვანობით (დაიბადა 1825 წ.) ისეთი მოხუცი არ იყო. სხვა ქვეყნებში 70 წლის კაცი მთელ სახელმწიფოების საქმეებს ატრიალებს, ჩვენ კი ამითაც უბედური ვყოფილვართ. 8 ენკენისთვის განსვენებული ეპისკოპოსის მოღვაწეობის 37 წელიწადი შესრულდა, მაგრამ აქაც ბედმა გვიმტყუნა და ვერ გამოეუკუხადეთ ამ ყოვლად პატიოსან მოღვაწეს ჩვენი გულის ნადები. ჩვენი საყვარელი ეპისკოპოსის მოღვაწეობა არა ერთხელ ყოფილა ჩვენ მიერ აღნიშნული და ღირსეულად დაფასებული და შემდეგ შიაც ჩამომავლობის საგულისხმოდ დაეუბრუნებოდა ამ ღირსეული მოხუცის ცხოვრების აღწერას. ანლა, უკანასკნელათ, ვეამბოროთ მის კურთხეულ ხელს და ვთხოვთ არ მოგვკლოს იმ ქვეყნიურ ილოცვა-კურთხევა მისი საწყისს ასალორძინებლათ.

ცხოვრება და მწერლობა.

(გაგრძელება *)

ცხოვრების ახალმა ვითარებამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეძინა ქალაქს, მას სრულებით ახალი ელფერი მისცა. წინეთ ბატონის ისეთივე მონა და მორჩილი იყო ქალაქი, როგორათაც ყმა. მოქალაქეს და მწარმოებელს როდი ჰქონდა ნება თავისუფალი და დამოუკიდებელი მოქმედებისა და მოღვაწეობისა. მას ვერ გაიტაცებდა აგრეთვე სურვილი სიმდიდრის შეძენისა, ფულის მოხვეჭისა, რადგან ამ სიმდიდრეზე ისევ ბატონს ედო თვისი მძლავრი ხელი. ახლა კი სულ სხვანაირათ დატრიალდა ქალაქის ბედი. მას სახელმწიფომ განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია, სულ სხვა მნიშვნელობა მიანიჭა: დაუარსა თავისუფალი დაწესებულებანი, ზურგი გაუმაგრა მით, რომ მისცა მტკიცე სამართალი, რომელიც თვითონ მას ჰხდიდა თავის ქონებისა და ავლა-დიდების ბატონათ და სხვას, გარეშეს თარეშობის ნებას აღარ აძლევდა. მრევლეთ და წარმოების მიმდევართ სახელმწიფომ სხვა-და-სხვა დახმარება აღმოუჩინა. მიმოსვლა და საქონლის გადატან-გადმოტანა გაუადვილა—ვზებიც გაუმართა. ამას გარდა, თუ წინეთ უპირატესი მნიშვნელობა გვარეულობას და შთამოებებს ჰქონდა, რომ წარჩინებულება და დამსახურება მიგელო, დღეს სახელმწიფომ პირ-ახდილათ, საქვეყნათ გამოაცხადა, რომ ეს მოსაზრება და საბუთი აღარ მიიღება მხედველობაში: დღეის იქით განათლებული, მცოდნე და შრომის მოყვარეა საჭირო და წარჩინებულის იქნებაო. ამიტომ ქალაქებში სხვა-და-სხვა გვარის შკოლები გაიხსნა. ამით მოქალაქეს გაუადვილდა სწავლის შეძენა, გონება უფრო განივითარა და ცხოვრებაში უფრო ღრმათ ჩაიხედა. ამ გარემოებამ კი უფრო გაუადვილა, რომ თავისი ცხოვრება უმჯობესათ მოეწყო და ბრძოლის ველზე გამარჯვებული დარჩენილიყო.

აი, ასეთმა ვითარებამ და ცხოვრების მიმდინარეობამ მოქალაქეს ხელი გაუხსნა მოქმედებისა, მადა და წადილი, წინეთ შიშის გამო ეწროთ შემოფარვლული, გაუღვიძა, გაუძლიერა. რაღა დაუშლიდა, რომ ეს მად უზენაეს წერტილამდე მიეყვანა?! ფულს და სიმდიდრეს, რამდენიც არ უნდა შეეძინა, ვერაფერ შეეცებოდა, ვერაფერ შეეცდილებოდა და ვერც ვინმე წართმევდა. ამნაირათ, მწარმოებელს და აღებ-

მიმცემს სურვილი შეუსრულდა, დიდი ხნის ლოდინი განუხორციელდა. მეტი რაღა უნდოდა? სარბიელი მის თვალ-წინ ფართოთ იყო გადაშლილი და ლელოს იგივე გაიტანდა.

ასე პირის-პირ დააყენა სოფელი და ქალაქი, ახალმა ვითარებამ. ერთი სუსტი, მფარველობას მოკლებული და მოუძღვრებელი იყო გამეტი ჯაფისა და ტანჯვისაგან, უმეცრებისა და ცუდაობისაგან. მეორე კი გამაგრებული იყო ძლიერი მფარველობით და დახმარებით და გაჯაცებული იყო ახალი იმედით. ცხადი იყო, რომ უკანასკნელს პირველი ვერ გაუძლებდა, მას უწყალოთ ჩანთქავდა. ცხადი იყო, რომ სახელმწიფო და საერო მაჯის ცემა დღეის იქით სოფელში კი არა, ქალაქებში გადავიდა. დღესათ ნათელი და ყველასათვის მისახვედრო იყო, რომ აქ, ამ ქალაქებში უნდა დამკვიდრებულიყო, გამაგრებულიყო და გაძლიერებულიყო ქართველობაც, თუ უნდოდა, რომ მისი მომავალი, მისი საეროენო საქმე მტკიცე ნიადაგზე ყოფილიყო დამყარებული. როგორც სხვაგან, ჩვენი ცხოვრებაც ისე იყო მოწყობილი, რომ უპირატესი მნიშვნელობა და ყურადღება სოფელზე იყო მიქცეული. ვისაც იყო სოფელი, იგივე იყო მაშინ გამგებელი და ბატონიც მთელი ერისა. ამიტომ ჩვენი ცხოვრებაც შეხამებული და შეფერებული იყო დროსა და გარემოებას. ქალაქი მაშინ მეტი ბარგი იყო და არც რამე მნიშვნელობა ჰქონდა ერის ცხოვრებაში. ამიტომ აქ სულ სხვა ტომის ხალხი იყო ჩამოსახლებული. ახლა კი გარემოება იცვალა. ერთი ადგილიდან მეორეში გადავიდა, გაღინაცვლა უფლებამ და ღირსებამ. დღეის იქით კანონათ შეიქნა, უტყუარ ფაქტათ გარდიქცა, რომ ვისაც ქალაქი ეკუთვნის, ვინც ქალაქის ბატონი და პატრონია, მისივეა სოფელი. სოფელს ჩამოერთვა უპირატესობა და იგი ქალაქის მორჩილი შეიქნა. ჩვენში კი ეს ახალი ბატონი და პატრონი უცხოელია, გაღამთიელი იყო. ამიტომ ეს ახალი ვითარება ჩვენ განსაცდელს გვიქადოდა, ქალაქის მიერ სოფლას დამონაგება და დამორჩილება ჩვენთვის სიკვდილს მოასწავებდა. ამიტომ ჩვენი ცოდნა და გამოცდილება, ცდა და გონება იმას უნდა მოხმარებოდა, რომ ქალაქი ხელთ ჩაგვეკვლო და სოფელი უცხოელის კი არა, ისევე ჩვენი მორჩილი და მოხარკე უნდა ყოფილიყო. აქ კი, ამ „მშობიარების ტკივილების“ თავიდან ასაცილებლათ აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენდა დამხმარებელი და გზის მაჩვენებელი.

ასეთ დამხმარეთ კი ჩვენი მწერლობა უნდა შექმნილიყო. აქ იყო დიდი დანიშნულება და უპირველესი მნიშვნელობა მწერლობისა. მას ერისათვის,

*) ის. „კვება“ № 4.

საზოგადოებისათვის თვალი უნდა აეხილა, ახალი ეთარებისათვის საჭირო და ჯეროვანი ყურადღება მიექცია და მიეთითებია ისეთ საშუალებაზე, რომ სოფლელი მოქალაქეთ გარდაქმნილიყო, ქალაქში დამკვიდრებულიყო და ცხოვრების ახალ ზეირთებს ატივტივებოდა, თავში მოქცეეოდა. მაგრამ ჩვენმა მწერლობამ ეს დიდებული მოწოდება და დანიშნულება ვერ გამოიყენა, ვერაფრათ მოიხმარა.

მან, სხვის სიტყვებისა და აზრის განმეორებას დაჩეულობა, ისევე ბანი მისცა სხვას. მაგრამ ამ ყაშათ ეს ბანი წინ კ არ ეწეეოდა საზოგადოებას, მტიციე ნიადაგზე კი არ აყენებდა ჩვენს ეროვნულ საქმეს, არამედ აქევიებდა ერს, აბრკოლებდა ჩვენს საქმეს... და განსაცდელს დასასრული არ ეძლეოდა.

ფსს.
(შემაღგო იქნება)

სხვა-და-სხვა ამბები

ართველობა, როგორც ჩანს, დიდი ყურადღებით და თანაგრძობით მოეკიდა იმ საქმეს, რომ წყალ-დიდობისაგან დაზარალებულთ რაიმე შემწეობა და დახმარება აღმოუჩინოს. საქართველოს სხვა-და-სხვა ადგილებსა და ქალაქებში თუ წარმოდგენებითა, თუ სადამოებითა და თუ კერძო შემოწირულებით იკრიბება ფული წყალ-დიდობისაგან დაზარალებულთა სასარგებლოთ. მაგრამ სამწუხარო ის არის, რომ დღემდე არ შემდგარა ცენტრალური კომიტეტი, რომელსაც უნდა ეგზავნებოდეს ეს შემოწირულებანი და რომელიც თითონ უნდა აწვდიდეს იმათ, ვინც ამ დახმარებას საჭიროებს. საჭიროა და ფრიად აუცილებელიც, რომ ასეთი კომიტეტი მალე შედგეს სინდისიერ და ხალხის გულ-შემატეივართაგან. მაშინ შემომწირველნი დარწმუნებულნი და მოიმედენი იქნებიან, რომ მათი დახმარება ნამდვილათ ხალხს მოხმარდება. ეს კომიტეტი მით უფრო საჭიროა, რომ მას შეეძლება პარდაპირ ფულით კი არ დაეხმაროს, არამედ იმითი, რაც ჭირდება და ზარალებულს.

* *

იმერეთში დიდი თოვლი მოსულა, რომელსაც კვლავ გაუნადგურებია რკანას გზის ლიანდაგი. ამიტომ მიმოსვლა წესიერათ არ წარმოებს: მატარებელი ძლიერ იგვიანებს, დიდი თოვლისა და ზევეების გამო კავკაისის გზაზეც შეჩერებულია მიმოსვლა.

* *

კავკასიის სამოსწავლო მთავრობა შეამდგომლობს, რომ გორის სამასწავლებლო სემინარიას შეეცეს 625 მან., ქუთაისისას — 1200 მან., რათა ამ

ფულებით მიწვეულ იქმნენ ზემოხსენებულ სასწავლებლებში სამეურნეო განათლების მქონე პირნი.

* *

სომეხთა ეპარქიის საეკლესიო რეაგულირება, უმაღლესი მთავრობის განკარგულებით, უნდა გადაეცეს სახალხო სასწავლებლების დირექტორს. ამ განკარგულების ძალით 23-ს ამ თვეს რამდენიმე სკოლა კიდევ დაიკეტა, რადგან საეპარქიო ინსპექტორმა და სკოლების სხვა უფროსებმა განაცხადეს, რომ სანამ ეჩმიადინიდან განკარგულება არ მოკვივა, მანამდეს სკოლების გადაცემის ნება არა გვაქვსო.

* *

შიო მღვიმელის დღეობას, რომელიც არის ხუთშაბათს, თებერვლას პარველს, შიო მღვიმელის მონასტერში წირვას შეასრულებს თეთონ წინამძღვარი ამ მონასტრისა მასი ყოველად უსამღვდელოება ეპისკოპოსი აღეკსანდრე.

* *

ბელჯიის საგეოგრაფიო საზოგადოებას შეუკრებია 250,000 ფრანკი, რათა გაგზავნოს ექსპედიცია ჟერლახის თავოსნობათ სამარტეთ პოლიუსის გამოსაკვლევათ და შეასწავლათ.

* *

წარსული დეკემბრის სამკოლო კრებაში ამოჩეული იყო შვიდი პირი, რომელთაც უნდა შეიმუშეონ სამეურნეო სკოლის პროექტი და უჩვენონ საზოგადოებას წყარო ამ სკოლის დასაარსებლო. ეს კომისია თავის მოვალეობის ასრულებას აწლავე შედგომია და გადუწყვეტა ყოველ ხუთშაბათობთ შეიკრიბოს და საჭირო მასალა გამოიკვლიოს. თავმჯდომარეთ კომისიას თავ. ივ. ზ. ანდრანიკაშვილი ამოუჩეეია, ხოლო მის მდიენათ — გ. დეკანოზიშვილი. ამასთანავე საზოგადოებას გამეკ კომიტეტს წერილიც შეუტყობინება კნ. მ. ვ. ორბელიანისათვის, რომ მან თავის მხრით მოიწიოს მკოდნე პირნი საქლებო სკოლის პროექტს შესამუშავებლოთ.

საყურადღებო ამბები.

საქართველო (სიღნაღის მაზრა). ამ სოფლიდან ერთი ვერსის მანძილზე გზატკეცილს ქვემოთ არის რამოდენიმე ნაწილათ დაყოფილი სათავადო მამულები. მაგრამ ჩვენი საუბედუროთ, მეტათ ცუდი ზეგავლენა აქვს ჩვენი კაპიტალის საზოგადოების საწყალ და ბეჩავ გლეხ-კაცობაზე ამ მამულებში მოსულ უცხო სოფლებელ მოიჯარადრეებს და ყარაულებს. მოიჯარადრეებათ მოდიან ამ მამულებში იორ-მულანოევი თათრები, თანაც ამ ბატონებს მწყემსებათ მოჰყავთ თათრებივე. თვით მემამულეებიც ყარაულებათ იჭერენ ამისთანა პირებს, რადგან იაფ-ფასათ უღებებიან. ესენი არიან ნამდვილი ავაზაკები და აზრათ აქეთ, რომ თავიანთ ნაკლები ჯამაგირი გაითათქვან ჩვენი უბედური და საწყალი კაპიტალის გლეხ-კაცებისაგან. ამ ნაირათ კი შეზავდა „ზაიკა“ ავაზაკებისა, რომლებსაც ხშირათ შეხედები,

მეტადრე ღამით მიწდრათ და სოფლათ. მოჰპარევენ ზეჩავ გლეხ-კაცს რაიმე საქონელს და გაუყენებენ გზას. თუ წამოწევი გზაში, მოგასწრებს სიტყვაში, ამ საქონელმა დიდი ზარალი მომცა ყორულდებში და იმიტომ დაეჭირეო. საწყალ გლეხ-კაცს კი ისე გაჰყვლდენ, რომ მეორეთ ფასათ დაუჯდეს. თუ არა — და, ეს ვაჭბატონები ისტუმრებენ ნადავლს ერთი ერთმანეთში.

ამ რიგათ არა ერთია გულ-ხელ დაკრეფილი და ყელ-გადაცემული საცოდავი გლეხი კაცი ჩვენს კაპიტალის საწყალ საზოგადოებაში, არამედ მრავალი. ამ ნაირ შევიწროებულ მდგომარებაში ჩაქენებული საზოგადოება დაცემა, რასაკვირველია. თვითონ მემამულენი კი განგებ ყურადღებას არ აქცევენ ასეთ ერთგებას და ამით უზურო ზარალს და განსაცდელს აყენებენ საზოგადოებას. კარგი იქნებოდა, ამ გარემოებას ყურს ათხაუბედენ მემამულენი და საზოგადოების მოთმინებას უკანასკნელ წერტილამდე არ მიიყვანდენ.

დიმ. სოლოლაქილი.

კვირიდან კვირამდე.

ვერსი, რაც დადიანთა შორს ერთობას აჩვენებს, — სიგეთუ და შეკნიფება, რაც აცხადებს მათ, — სიამაღ და სიამაღნიჭე.
ლენ ტოდსტოი.

ვენში ხშირათ გაიგონებთ, ჩვენ, ქართველები, ერთმანეთის გაუტანელი ხალხი ვართ და საზოგადოათ, საერთოთ მოქმედება არ შეგვიძლიაო. ხშირათვე იმასაც ზე დაურთავენ ხოლმე, ჩვენში რაღაც „პარტიობა“ და „დას-დასობა“ გაჩნდაო და ეს ხომ იმისთანა მოვლენაა, რომ საზოგადო საქმეს სრულიად განადგურებას უქადისო. ასე გვარწმუნებენ ჩვენ. მწერლობის მოვალეობაა გარკვევის, თუ რა შეადგენს საგანს საზოგადო კრიტიკისას, და ააზროს ამ უკანასკნელს იმ ნისლი და ბურუსი, რომელიც მოახვია მას ჩვენს გაუტანლობაზე საყოველთაო ჩივილმა და უაზრო მითქმა-მოთქმამ. ჩვენც გვსურს ორიოდ სიტყვით შევეხოთ ამ საგანს იმ იმედით, რომ იქნება რაიმე საგულისხმო აზრი წარმოვედგინოთ მკითხველს. ჩვენი აზრით საზოგადო ცხოვრებაში, რომელსაც სასიცოცხლო ნიშან-წყალი ეძინება, აუცილებელი უნდა იყოს ჯგუფებათ, დასებათ და, თუ გნებათ, „პარტიებათაც“ დაყოფა. ამის შიში სრულიად არ უნდა გვქონდეს. როცა

რომელიმე ხალხის ცხოვრების სათავეში მდგომი მეთაური ნაწილი აზროვნებაში მონაწილეობას იღებს და საზოგადო საქმის გაუმჯობესების წყურვილით გატაცებულია, იქ უსათუოთ თავის თავათ ჩნდება სხვა-და-სხვა აზრის და შეხედულების მექანე წრეები ეს არის ბუნებრივი მოვლენა. საზოგადოების ყველა წევრების აზრისა და შეხედულების მხრით „გაერთიანებას“ ვერაინ მიადევნებს და არც საქაროა. რა გვარის და რა ფერისაც უნდა იყოს ახლათ დაბადებული საზოგადო მოღვაწეთა კრიტიკა — ჩვენ არ უნდა გავაყუხოთ იგი. ჩვენში კი სულ სხვას ეხებათ. აქ ცდილობენ, სამწუხაროთ, ახალ-გაფეთქილ თავისუფალ საზოგადო მსჯელობას პირდაპირ ყელში წაუჭირონ და გაჭუფონ. ამგვარი წაღალი, მეტადრე თუ ეს უმრავლესობას აქვს უმცირესობის დასათრგუნავათ — სხვა რომ არა ეთქვათ — ხომ უსამართლოა და შეუწყნარებელი. საზოგადო კრიტიკის აღორძინება — ჩვენი „ფეხის ადგმა“, საეკეთესო მომავლის მომსწვეველი და თხოულობს „გზას ფართოს“. ყოველი ჩვენი ტექნიკური მოღვაწე ტაშის-კვრით უნდა მიეგებოს ამ ახალ მოვლენას და ააცილოს უსიამოვნება კრიტიკის პირველ დამწყებთ, ამ პიონერებს — უსიამოვნება, რომელიც უზურო მძაღლი ხასიათის მექანეთ ვერ აბედინებს რომელიმე მოღვაწის მუშაობა გარკვევის, დააუხსოს, და განზე აჩერებს. როგორც ეთქვით, სრულიად კანიონიერ

მოვლენათ მიგეანია დასების არსებობა ჩვენში. მხოლოდ ამით ვითხოვთ ერთობას და მწყობრ მუშაობას, რაც კი თვით საქმე ამას საჭიროებს. ყოველი ჩვენგანი მოვალეა სტამბის თუ სტუციის საშუალებით საბუთიანათ და დალაგებით გამოიკვლიოს ამ გვარი საერთო საქმის დროს მომხდარი უთანხმოების მიზეზი და ამისათვის დაეკითხოს განზე მდგომს, დასი იქნება იგი თუ ცალკე მოღვაწე, ქურნალი თუ გაზეთი.

სამწუხაროთ, ჩვენი ქურნალ-გაზეთობა თავის პირდაპირ დანიშნულებას შესაფერაბთ ვერ ასრულებს. იგი არ უტყულებს ქეშმარიტ გზას ჩვენს საზოგადო მსჯელობას, სტამბეს იმ გვარ წერილებს, რომელთ საგანი სრულიადაც არ არის ქეშმარიტების და სიმართლის ძიება. ასე და ამ გვართ. ჩვენმა ქურნალ-გაზეთებმა თითქმის გაუცრუვეს იმედი ჩვენი საზოგადოების საუკეთესო ნაწილს. დაუსრულებელმა ზრდილობას და თავზიანობას მოკლებულმა არა-საკადრისმა პოლემიკამ ხომ გული გაუწვრილა მკითხველ საზოგადოებას და ლამის დაამციროს მის თვალში ბეჭდვითი სიტყვის მნიშვნელობა. ღრმით უნდა ჩაეფუფქრდეთ ჩვენი ცხოვრების ახლანდელ ვითარებას!.. მკითხველი საზოგადოება დაწინაურდა და ითხოვს მწერლობისაგან დასაბუთებულ და დარბაისლურ მსჯელობას ჩვენი საზოგადო ცხოვრებას სხვა-და-სხვა მხარეზე. დაეუწყაყოფილოთ მას კეთილშობილური მოთხ-ენილება!..

ეკონომიური კრიზისი თანდათან მწვედვებ და გასაკვირველიც არ არის, რომ ჩვენი ვაჭრებელი მდგომარეობა ბევრს აფიქრებს... კრიზისის ერთ ერთ მოვლენას შეადგენს ხორბლეულობის ფასის შესამჩნევი დაკლებაც. ბევრმა დაიწყო ამის მიზეზის ძებნა. ზოგიერთმა გამოთქვა ის აზრი, რომ „მოქარბებელი წარმოების“ ბრალია. მაგრამ „სამიწათმოქმედო გაზეთს“, რომელიც პეტერბურგში გამოდის, მოჰყავს ზოგიერთი საინტერესო ცნობა, საიდანაც ეტყობალობთ, რომ მართა ეს „მოქარბება“ არ ყოფილა ხორბლეულობის კრიზისის „მომბოვლი“. გაზეთის სიტყვით (№ 47, 1896 წ.) უნგრეთის მიწათ-მოქმედების სამინისტროს კონსულთა სააგენტოების დახმარებით შეუტყუვია, რომ ყველგან შარშანდელი მოსავალი ხორბლეულობისა 152,00,000 ფუთათ ნაკლები ყოფილა 1894 წლის მოსავალზე. ამისთანა მოუსაველობა, დიდი ხანია, არ ყოფილა და ამიტომ სამინისტროს ჰკონია, რომ წრეულს ხორბლეულობის ვაჭრობა გაჩაღდება მით უფრო, რომ შენახული ხორბლეულობის რაოდენობა გაცალებით თურმე მცირეა შარშანდელისაზე. თუმცა ამერიკა-

ში, რუსეთში და საფრანგეთში საკმაო ბევრი ხორბლეულობა შენახულია, სამაგიეროთ რუმინიას, უნგრეთს, ბულგარიას, სერბიას, ავსტრიას, ჰოლანდიას, ინგლისს და ესპანისა არა აქვთ თურმე შენახული საჭირო რაოდენობა. ამავე სააგენტოების მოხსენებინდნე ჩანს, ხორბლეულობის დასათესათ მომზადებულ ადგილსა და გარეთ გასატან ხორბლეულობის რაოდენობას შარის თურმე მკიდრო კავშირა ყოფილა. ერთის შემცირებას შედეგათ მოსდევს მეორის შემცირებაც, თითქმის იმავე თანდათანობით. რადგანაც წრეულს შეერთებულ შტატებში მოსათესათ დანიშნული ავგალი 300,000 დესტინით შემცირებულა და მოსავალაც უხვირა, საშუალოზე ნაკლები ყოფილა, ამიტომ ამერიკას არ შეუძლია ევროპის გამოკება. ავსტრალიაში ამ მდგომარეობაშივე ყოფილა საქმე, არგენტინაშიაც კალიას წაუხდენია მოსავალი. რა თქმა უნდა, ძნელია იმის თქმა, რამდენათ უტყუარი ცნობები შეუკრავებიათ კონსულთა სააგენტოებს და გამართლდება თუ არა უნგრეთის სამინისტროს ვაჭრობას გაცხოველების იმედი?

თუნდ რომ ეს იმედი გამართლდეს კიდევ, ჩვენ იმისთანა სარგებლობას ვერ ვნახავთ, როგორც შეგვეძლო გექონოდა, ვაჭრობის საქმე რომ უფრო ჯეროვან ნიადაგზე დაგვეყენებია. საქმე ის არი, რომ ჩვენ სრულებით ყურადღებას არ ვაქცევთ საზღვარ-გარეთელ ბაზარს, არ გვაინტერესებს ვგრეთ წოდებული ექსპორტი. უაზისოთ კი ვაჭრობა ხეიანიანთ ვერ გაჩაზდება. ჩვენი აზრათ საქმის მოწყობას ახლავე უნდა შევეუდგეთ. მალე მართებლობის ნება-დართვით, იმედა, დაარსდება ვგრეთ წოდებული „თბილისის გუბერნიის გორის მაზრის მიწის მფლობელთა სამეურნეო ამხანაგობა“ (*). განზრახულ ამხანაგობის საკანს, სხვათა შორის, შეადგენს ადგილობრივ მეურნეთა ნაწარმ რების გასაღება, სესხის გაცემა ნაწარმოების დაწინდების საშუალებით და სხვ. ამ ამხანაგობას წესდება ნებას აძლევს დააარსოს რუსეთში და საზღვარ გართ კანტორები, საწყობები, მაღაზიები და სააგენტოები. ამხანაგობას შეუძლია აგრეთვე უძრავი ქონების შეძენაც. ამგვარი ამხანაგობის დაარსება ძლიერ საჭირო არის დასაველთ საქართველოშიაც, სადაც სიმინდის ვაჭრობაზე და მყარებული იქაური ცხოვრება. ამ ორა ამხანაგობის დაფუძნება შესამჩნევთ წაწეეს წინ ჩვენს სამეურნეო მრეწველობას. ქართლში ამ სამაგალითო საქმის დამწყებთ უკვე შეუგნიათ, რამდენათ მნიშვნელოვა-

* თავის დროზე დაწერილებით გაგაცნობთ მკითხველს ამ ამხანაგობის წესდებას.

ნია ჩვენთვის საზღვარ-გარეთ ბაზრის მოპოვება, ურომლისოთ ამგვარი ამანაგობების მოქმედება თავის დანიშნულებას ვერ მიაღწევს. უწინარეს ყოვლისა პირველშივე საქმის რიგიანათ მოსაწყობათ საჭიროა ისე მოხერხდეს, რომ აქაურ რკინის გზამ მიიღოს მონაწილეობა ჩვენი ქვეყნის ნაწარმოების საზღვარ-გარეთ გასაღებაში, ანუ ექსპორტში. ასეთი აზრი გამოთქვა ამ დღეებში „ნოვოე ობოზრენიეში“ პაველე იაქიმოვი. ჩვენ პრინციპიალურათ ვეთანხმებით ბ. იაქიმოვს. ჩვენ გვკონია, რომ რკინის გზას უფრო ადვილათ შეუძლია სააგენტოების და სხვა ამისთანა დაწესებულებას გამართვა საზღვარ-გარეთ უმთავრეს სავაჭრო ადგილებში. ამგვარი სააგენტოების წინააღმდეგი არც კანონია. რკინის გზისავე გამგეობას შეუძლია სავაჭრო ადგილებისკენ გზის შტოების გაყენა, სადგურებზე ელექტორების აშენება და სხვა რთული ოპერაციები, კერძო თავონობას, რომელიც უნდა გამოიხატოს ზემოხსენებულ

ამანაგობათა დაფუძნებაში, საგნათ ექნება საქმის ჯეროვანათ მოწყობა რკინის გზის რიანდავს ვარეშე. ამათ, შიგნით, მახრებში უნდა დააარსონ საწყობები, პატარა ელექტორები, მალახიები და სხვ. ამ საწყობებიდან მოზიდვენ ხორბლეულობას რკინის გზის სადგურებზე. აქ კი გზის გამგეობა ვაცემს სესხს ნაწარმოების დაწინდით, აიღებს საკომისიოთ ვასაყიდათ ხორბლეულობას და სხვ. უკეთუ კერძო თავონობა თავს იჩენს და საქმეს რიგიანათ მოაწყობს, რკინის გზის მმართველობა უსათუოთ ყოველგვარ დახმარებას აღმოუჩენს. ჩვენ უნდა ვისარგებლოთ იმისთანა დაწესებულებათ, როგორც არის რკინის გზა, და ვავხალოთ მასუალათ, ჟერ-ჟერობით, ვიდრე წელში ვავიძნეთუადეთ, აქაურ მწარმოებელთა და საზღვარ-გარეთელ მომხმარებელთ შორის. სანდო პირების შოენა და მწყობრი მუშაობა — თავმდება იქნება ამ სასარგებლო საქმის რიგიანათ წარმართვისა.

გრ. ოლიკ

ხ ა ლ ს თ რ ი

(ჩაწერილი ა. კობაიძესგან სოფ. გერგეტში).

ბურგუნთით ქალი მოსულა, თვალები უკავს მწყერსაო, ჰკითხულობს ქართლის მშვიდობას, ჰუიციავს ერეკლეს მზესაო.

ერეკლემ შემოუთვალა: — დაე! ნუ შირთავ ქმარსაო, თორემ მოვალ ზ მოგიკლავ, ზედ გადავაფურენ ცხენსაო, მანდით ნუ გინდა სასახლე, აქეთ ვაღმოღი გრემსაო.
— არ ვიცი გრემი — გრუმისა, არცა რამ ჩამდის გულსაო, არცა მსურს გრემში სასახლე, არც გრემს შევირთავ ქმარსაო.

* * *

ცუძლენი მ. ე. ჯამ.-ობრელიანისას.

ვის მიველცით ახალი წელი?
იმას, ვინც ბედის მადლიერია,
ვინც რომ წაწსულით იყო დამტკბენი
და ცხოვრების გზა აჩვენია.

ვინც მომავლითაც იტკბებას გონებას,
მისი მუობადი ბუნდოიერია,
ქედ-მოდრეკილი შეკლას აჩვის თსოვს
და მას ადიდებს მთელი ურია.

მაშ ის, ვინც არის ბედით დეკნელი,
ვისთვის ნათელი მელამ ბნელია.

იმას რას მისცემს ახალი წელი,
მისთვის ახალი-სსკ მკელია.

ვინც ღადრ ელის ნუგეშს ამ სოფელათ,
ვის გულის ძალა გამოქლია,
იმას რათ უნდა ახალი წელი,
მასთან რაღა აქვს სანუგეველ ია?

მაშ მიველცით მომავალ ურმათ,
მოსწავლეთ, მოხაზად ახალ თაობას,
მათთვის ვისურვოთ მრავალი წელი,
რომ შორს გაუდგენ მკრობას, აკობას.

კნ. ნინო ორბელიანისა

ის კი მიდიოდა...

(ი. ფანცხვას).

სხვა უყვარს, სხვა!.. ხა, ხა, ხა, ხა!.. ხელი-
დან იგი სხვისია, საუკუნოთ სხვისი!

გუშინ უკანასკნელათ ენახე. მის ნახს,
ოდნავ ფერმკრთალ სახეს, რომელსაც იღუმალ შარა-
ვანდელს ჰყვებდნენ მოვლევარე თვალები, არ ეტყობო-
და არავითარი ალღევება. მაგრამ რათ მარიდებდა
თვალს? რათ იყურებოდა ისე კერპივით წინ, რას
გაუბრებდა? ჩემ სიყვარულს? მე ხომ მისთვის არაფე-
რი მითქვამს, სულ არაფერი. მაგრამ რა უგუნური
ვარ!.. ვანა შეიძლება დაფარვა? მე მეგონა, რომ რა-
ღაც უხილავი სიმები გვაერთებდნენ ჩვენ, რომ ჩემი
გულისთქმა მისთვის ცხადი იყო.

მისი სახე! რათ არის ასეთი მიმზიდავი, ასეთი
მეტყველი! იგი მიწიდა, სედიანი, ზოგჯერ ცივი,
როგორც მარმარილო, მაგრამ ყოველთვის დაფიქ-
რებული, ძნელი გასაგები, ძნელი ასახსნელი. რათ
იტაცებს, რათ იწვევს ასეთი ძალით? რა ძალაა ეს
ფარული ძალა? მე ამაოთ ვცდილობ მის სულის გა-
მოცნობას, ამაოთ ვცდილობ მივხედვ, რა იმალება
იქ, თვალებს იქით... იგი მიუყარებელია, უნდა. ჩემი
სურვილი არც კი ეხება მას, სხლტის როგორც ყი-
ნულზე. მისი თვალები კი თითქო ყველას ეკითხე-
ბიან, შეიძლება შენი ნდობა, თუ არაო. რათ კით-
ხულობენ, თუ არ ენდობიან! მაგრამ ის ხომ უცნა-
ურია, უცნაური! იგი სრულიად არა ჰგავს სხვებსა.
ვინ იცის, იქნება, ეს არის მიზნეზი, რომ ასე მი-
ყვარს.

გუშინ უკანასკნელათ ენახე. ზამთრის თბილი
დღე იყო. ქუჩაში ხალხი ძალიან ცოტა. იგი მიდი-
ოდა ჩუმათ. მეც. თოვლის თეთრი სტუბუქი ნაფთქი-
ალები ნელ-ნელა ტრიალით მოდიოდნენ ზეციდან.
ბოლოს ჩვენ ვაგზორდით. წავიდა იგი. არ ვიცი,
როგორ შევიკავე თავი. საშინელი, გამოუთქმელი
ტკივილი ვიგრძენი გულში. ფიქრი აღარ შემძლო.
მხოლოთ ერთი მკრთალი გრძობა-ღა შემრჩა და,
როგორც წყვილად ღამეში ზღვის კანდელს, თვალს
არ ვაშორებდი. ეს იყო მოლოდინი, უაზრო იმედი,
რომ უნდა მომხდარიყო სასწაული, რაღაც არა ჩვეუ-
ლებრივი და მას უნდა გავფანტა ეს საშინელი სიზ-
მარი. მერე რა ახლო მეგონა ეს სასწაული, რა ახ-
ლო! ის კი მიდიოდა, მიდიოდა და ზეითრი ჰეპელე-
ბის გუნდი თან მისდევდა მას. ისინი გარს ეხვეო-
დნენ, რაღასაც თხოვდნენ, ევედრებოდნენ. ერთხელ კი-
დევ მოახდეს ჩემკენ. ისინი ეალერსებოდნენ მას,

იხედებოდნენ მის თვალებში, ისვენებდნენ მის თმებზე,
მის წამწამებზე, ნაზათ ეხებოდნენ მის ტუჩებს და ჩუ-
მათ, სულ ჩუმათ, ნელი ხმით მოუთხრობდნენ ცრ-
ურ ამბებს, უმღერდნენ სიყვარულის, მომაკვლავი სი-
ყვარულის მწუხარე სიმღერას, ჰიმნს დაობლებული
სულისას. ყოველივე ამაო იყო! მისი ცივი ღიმილი
ჰკლავდა მათ, სპობდა მთ სიცოცხლეს და ეს წმინ-
და მოციქულნი ზეცისა, ცრემლით ქცეულნი, უსუ-
ლოთ ეცემოდნენ მიწაზე... ამას ვერაფერ გრძობდა,
ვერაფერ ხედავდა. მხოლოთ მე. ის კი მიდიოდა გა-
მალებული, არ ისმენდა, თითქო ეშინია არ იძლიო-
სო, და ახალი გუნდი თეთრი ჰეპელეებისა კვლავ
აცილებდა მას, კვლავ ეხვეოდა გარშემო...

ბოლოს თვალთავან მიმეფარა. მე მივიდიოდი
მარტო, როგორც სიზმარში მყოფი. ჩანს კარგა ხანს
მეელო. მე თურმე სასაფლაოზე გავსულიყავ და იქ
ჩემდა უნებურათ ესინჯავდი ძვირუას ძეგლებს, მარ-
მარილოს ლუსკუმებს. ვუცქერდი ლ ვერასა ეხედაე-
დი. სიჩუმე იყო ჩვეულებრივი, მყუდროება სრული
და შეურყეველი. ყველგან სუფევდა მორჩილება,
მშვიდობიანობა. აქ თვით სიკვდილიც კი მომკვდა-
რიყო. ერთი ადლის ქვეშ კი დამარხული იყო ათას-
გვარი ბოროტება, სიბილწე, უკუნურება. მე მომი-
ვიდა ფიქრათ, რომ სიკვდილი მხოლოთ მათ დასა-
თრგუნავათ იყო გაჩენილი.

ერთ ადგილას შევიჩერდი. თეთრმა ლუსკუმამ
მომატყა თვალი, მიიპყრო მთელი ჩემი გულისყუ-
რი. ეს იყო შევნიერი ხელოვნური ქანდაკი. მის
უზაკველ წმინდა სახეს სევედს, უსაზღვრო სევედს შუ-
ქი ეფინებოდა. ეს იყო თვით მწუხარება, ეს იყო
სევედა, „მტრალი და ჩემი სულისა“. ცალი ხელი
მიქცეული ჰქონდა მიწისკენ, სადაც ყვავილების ბუჩ-
ქები თოვლს ოდნავ წაეფერფლა, და მწუხარებით
დაჰყურებდა მათ. მე დავენდე მოაჯირს და ეუმზერდი
ამ საოცარ, სევედით საესე სახეს. დიდ ხანს ვიდექი,
დიდ ხანს... ბინდმა დაჰკრა. მე კვლავ უძრავათ ვი-
დექი. მაგრამ ნელ-ნელა, შეუმჩნეველათ, სინათლესთან
ერთათ სახე იგი გადნა ჰაერში, გაიშალა, სრულიად
იცვალა, გაცხოველდა... და მე დაეინახე სხვა, სულ
სხვა სახე... დიად, ეს მისი სახე იყო.

მე არა ვგრძნობდი სიცივეს, არაფერს, სულ
არაფერს... მე გავქვავდი მის მზერაში.

უეცრათ ფეხის ხმა მომესმა. შევიკრთი. ჩემს ახ-
ლო იდგა სასაფლაოს მცველი.

— გეყოფა მაგის ცქერა, — დაცინეთ მითხრა მან,
— გაიყინები. დროა, კარები დაეკეტო. ეგ ხომ ხე-
ლაც აქ იქნება.

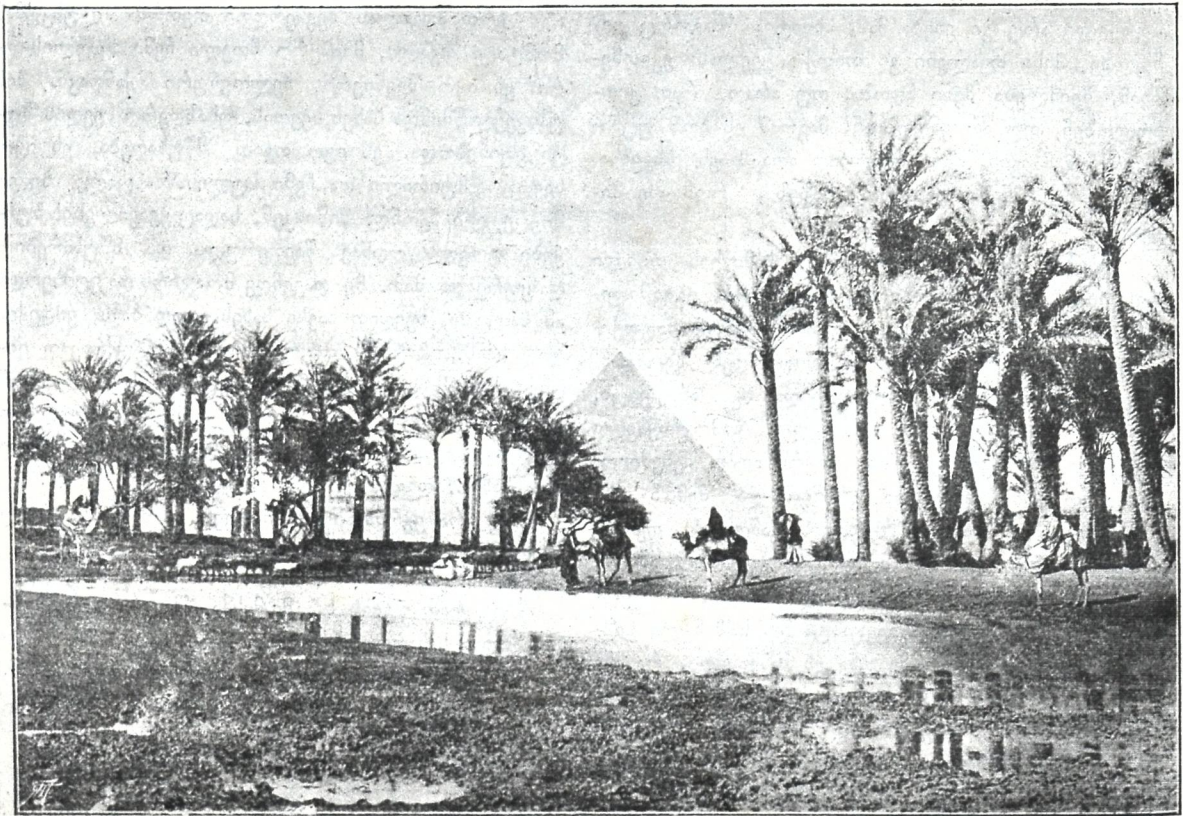
ვინ?..

ან. დეკანოზიშვილი.

საღვთო ნილოსი.

ნილოსი ეგვიპტის ეგვიპტოელთა და გრძელი მდინარეა. ეგვიპტე კი მდებარეობს აფრიკაში. სამხრეთით ეგვიპტის საზღვარია ქალაქი ასუანი, რომელიც დევს ტროპიკზე (ტროპიკი არის ქვემო ხაზი, რომელიც ეკვატორიდან ორივე მხრით 23 1/2 გრადუსზეა დაშორებული). ჩრდილოეთით საზღვრავს ხმელთა შუა ზღვა. ხოლო მე-30 ქვემო ხაზი ეგვიპტის ორთა ჰყოფს—ზემო და ქვემო ეგვიპტეთ. ზემო ეგვიპტე წარმოადგენს ეწერო და გრძელ ხეობას, რომლის განი ოთხ ეგრესტს არ აღემატება. მაგრამ ეგვიპტე არც კი იქნებოდა, რომ მას არ რწყავდეს საღვთო, წმიდა და კურთხეული ნილოსი. სიგრძით ნილოსი 5 1/2 ათას ვირსზე მეტი იქნება. მაგრამ გემებით მიმოსვლა მასზე კი მხოლოდ ათასი ეგრესტის მანძილზე შეიძლება. რამდენათაც მდინარის სათავეს უახლოვდებათ, იმდენათ უფრო და უფრო შეუძლებელია ნილოსზე გემით ან ტივით მიმოსვლა. ეს კი იმის ბრალია, რომ ნილოსის კალაპოტში ბევრი და დიდრონი ქვებია, ამის გამო ჩინჩქერები ხშირია. მაგ. ფრიად ცნობილია მურჩი-

სონის ჩანჩქერი. ნილოსი, თავის აღიდების დროს, რწყავს მხოლოდ ოთხი ეგრესტის მანძილზე მდებარე მიდამოს ორივე მხრით. აი, ამ აღვილზეა მხოლოდ შესაძლებელი მიწა-მოქმედება. აღიდება კი ნილოს-მა იცის მარამოზისთვის გასულიდან დაწყებული ვიდრე ენკინისთვის დამლევამდე. ამ დროს მას მოაქვს თავის წყალში გახსნილი ათასგვარი ნივთიერება და ნოყიერი ტურტყული, რაიც ქალებსა და მინდერებზე რჩება და მიწას ანოყიერებს. სწორეთ ამ აღიდების დროს შეიმკობა ნილოსის მიდამო ბალახითა, ამწვანდება მდელო. ქვე დროს მკვიდრნი თესვენ სხვა-და სხვა ხორბლეოლებას, რომელიც შემოგა ხოლმე სააღვამოთ. ჩვენში რომ ზამთარაა, იქ ამ დროს პური მწიფდება. ზაფხულობით კი ნილოსი, ეს უზარ-მაზარი მდინარე, ისე დაუარდება, რომ პატარა რუთ გადიქცევა; ზოგან შეგუბდება და აყროლდება კიდევ. ამ დროს მისი წყალი არც ისმება. მიდამოც მთლათ ერთიანათ გადამწვარა. ჩანს ჩვენი გაზაფხული უდრის უქარ შემოდგომას. ზაფხული კი იქ აუტანელია თავისი სიცხე-პაპანაქებით. თუ ყოველ წელაწადს ნილოსი ნაპირებზე არ გადმოვიდა და მდამო არ მოარწყო, იმ წელს ეგვიპტეში შამშილობა მოელის ყველას. ასე დიდი

ნ ი ლ ო ს ი ს ხ ე ო ბ ა.

მნიშვნელობა აქვს ნილოსის აღიღებას. მიზეზი კი
 ანისა უწინდელმა ეგვიპტელებმა არ იცოდნენ და
 ამიტომ ნილოსს წმინდა და საღვთო მდინერეთ სა-
 ხადენდნ. ახლა კი ცნობილია, რომ მისიდან დაწყებუ-

ლი მარიამობისთვის დამლევაშდე ნალოსის სათავე-
 ში ყოველ დღე კოკის პარული წვიმა მოდის. ამ
 წვიმას ტროპიკული წვიმა ეწოდება და ნილოსის
 აღიღების მიზეზიც ეს წვიმებია.

მ თ რ ჩ ი ს ო ნ ი ს ჩ ა ნ ჩ ქ ა რ ი.

სიციყვა თქმული ქუთაისის თავად-აზნაურთა საგანგებო კრებაში თავად-აზნაურთა წინამძღოლის თავ. სვიმონ წერეთლის მიერ.

მ ბოლო დროს ბევრი თქვენგანი არა ერთ-ხელ დამეკითხა, რას ჰნიშნავს, რომ სატახტო ქალაქების ზოგიერთი გაზეთები ბეჭდავენ წერილებს, რომლებშიაც მეკობრულათ არ გვიხსენებენ და სისტემატურათ გვდევნიან საზოგადოთ ადგილობრივ ელემენტს. მარწმუნებდნენ, რომ როგორც თავად-აზნაურობა, ისე დანარჩენი ხალხი შეშფოთებული და შეძრწუნებულია იმას გამო, რომ ზოგიერთი, ვითომ-და გველენიანი გაზეთები ჩვენს წინააღმდეგ ამხედრებულან, შეძრწუნებულია მით უფრო, რომ ასეთი ამხედრება, ყველას აზრით, ჩვენ სრულიადაც არაფრით გამოგვიწვევია. ვინც კი მომართა გავგო ჩემგან, რა არის მიზეზი ასეთი სამწუხარო მოვლენისა, მე მოკლეთ და მტკიცეთ ვაძლევდი პასუხს, რომ სატახტო ქალაქების გაზეთების კავკასიელი კორესპონდენტების ნაწერებში, რომლებიც ჩვენს წინააღმდეგ არიან მომართულნი, სრულიადაც არ იხატება არც შეხედულება რუსეთის სახელმწიფო წრეებისა, არც თვით რუსეთის საზოგადოების აზრი-მეთქი. ამასვე გავიმეორებ ახლა და დარწმუნებულიც ვარ, რომ ეს ჩემი მტკიცე პასუხი სრულიად გაჟღანტავს ყოველგვარ ეჭვს, თუ რომ ეს ეჭვი ჩვენ თავად-აზნაურთაგანს ვისმე აწუხებს, თუ რა მნიშვნელობა და ხასიათი აქვს სატახტო ქალაქის ერთისა ან ორი გაზეთის ჩვენს წინააღმდეგ ასე ამხედრებას.

„ბატონებო! თუ რომ ღრმათ ჩაუყვირდებით ჩვენს საკუთარ ისტორიას, ჩაუყვირდებით რუსეთის ჩვენთან დამოკიდებულებათა ისტორიას, მაშინ არ შეიძლება არ დავრწმუნდეთ, რომ სახელმწიფოს უმაღლესი წრეები და თვით რუსეთის საზოგადოება, მაშასადამე, ყურნალ-გაზეთობაც მხოლოდ სიყვარულითა და ნდობით უნდა გვეპყრობოდნენ და არა სხვაფრივ. ხომ ყველამ ნამდვილათ იცის, რომ ჩვენ, ქართველები, ძალით დამორჩილებული ხალხი არა ვართ, არამედ ჩვენი ნებით შევეურთოდით რუსეთის ერთმორწმუნეებს. ვინ არ იცის, რომ რამდენისამე საუკუნის განმავლობაში ეროვნებისა, სარწმუნოებისა და ენისათვის თავ-განწირულათ ებრძოდით ძლიერი მტრების წინააღმდეგ, რომელნიც ყველა მხრიდან გვავიწროებდნენ. ყოველივე ეს დიდ ტანჯვათ და ბევრ სისხლათ გვიღირდა; მაინც, მიუხედავად იმისა, რომ ბედი ჩვენი მუდამ

ცვალებადობდა, არ დავეციოთ მამამდიანთა ბრბოთა უსწორო ბრძოლაში, იმ ბრბოთა, რომელთაც შიშსა და მორჩილებას ქვეშე ჰყავდათ აღმოსავლეთი და დასავლეთშიაც ძლიერ-მოსილათ გადგეს ფეხი. ყველაფერი, რაც-კი ჩვენთვის ძვირფასი იყო და რისთვისაც ბედის წინაშე ასეთი მორჩილებით ვატრებდით საუკუნოთა განმავლობაში მოწამებრივ გვირგვინსა და ქრისტეს ჯვარს, შევიძელით ხელშეუხებელივ შევეენახა XIX საუკუნემდე. აქ კი ჯერისა და სახარებას მტრებთან საუკუნოების განმავლობაში ბრძოლით დაქანცულთ ჩვენ მიემართეთ თხოვნით ერთმორწმუნესა და ძლიერ სახელმწიფოს, რათა ჩვენ ისტორიული სამკიდროთი მივეუეთ მას თავის მაღალ მფარველობას ქვეშ. რუსეთის დიდსულოვანმა მონარქებმა, რომელნიც მუდამ სიყვარულითა და ნდობით ეპყრობოდნენ ქრისტეს მორწმუნე საქართველოს და მის სამსახურს ქრისტიანობისა და კაცობრიობის წინაშე აფასებდნენ, ისმინეს ხმა ჩვენი ერისა, რომელიც ქრისტიანობის უკანასკნელ სიმაგრეს წარმოადგენდა მაშინ მთელ აღმოსავლეთში, და რუსეთის დიდ ოჯახს შაგავართეს იმევე უფლებით, როგორც მისი ნამდვილი შვილნი. იმ დღიდან, რაც საქართველო რუსეთს შეუერთდა, დღევანდლამდე მთავრობის ჩვენდა მართ დამოკიდებულება არაფრით შეცვლილა, მით უფრო, რომ ასეთი მიზეზი არავისთვის მიგვიცია: ჩვენ მუდამ რუსეთის მონარქების ერთგული ქვეშევრდომნი ვიყავით. მშვიდობიანობის დროს მუდამ რუსეთის იმპერიის ერთგულნი და თავ-გადადებული მამულის-შვილნი ვიყავით, ხოლო ომის დროს რუსეთის ქრისტეს მოყვარე მხედრობასთან ერთათ ელვრიდით სისხლს გარეშე მტრებთან ბრძოლაში. ჩვენცა და ჩვენი მამა ჰაპანიც მუდამ მონაწილეობას ვიღებდით რუსეთის მხედრობასთან ერთათ და ელვრიდით ჩვენი საერთო მამულის სასახელოთ. მაშასადამე, ცოლს გეწამებენ ისინი, ვინც ამბობს, რომ ჩვენ სანდო ხალხი არა ვართ, რომ ჩვენ სახელმწიფო ცხოვრების მთავარ აზრს ემტრობთ და ამიტომ უნდა გვაიწროებდნენ. ცოლს გეწამებენ ჩვენიც, მთავრობასაც და მთელ რუსეთის ერსაც, როდესაც ამბობენ, რომ ეს აზრი ამ უკანასკნელთა აზრიაო... ვინც ჩვენზე ასეთ უსამართლობას წერს და ასე მტრულათ გვეპყრობა, იგი თვალსაფერათ ამბობს პატრიოტი ვარო. ცდილობს დაარწმუნოს მკითხველი, რომ მის კალამს ღრმა მამულის-შვილური გრძობა და გულწრფელი ზრუნვა მამულისათვის ამოქმედებს. მაგრამ ასეთი ეჭვბატონები თავის აზრს ვერ მიაღწევენ. პატრიოტი არ არის და არც მამულის-შვილური სიყვარული აქვს, ვინც სისტემატურათ ცდილობს

შედასტოს, ან-და სრულიად მოწყვეტოს ძირიანათ საუკუნოების განმავლობაში არსებული ძეგლი და სიყვარული, რომელიც საერთო მამულის კერძო ელემენტთა შორის არსებობს. პირიქით, ქეშმარიტი და მტკიცე მამულისშეილი უნდა ცდილობდეს, რომ უფრო მეტათ გაუდგას ფესვი, გააძლიეროს სიყვარული და ნდობა, რომელსაც მთავრობა ჩვენდამი ჰგრძნობს,—განამტკიცოს ის ღრმა ერთგულება, რომელიც მუდამ გექონია რუსეთის მონარქებისადმი, რომელთაც მშვიდობისა და მოქალაქეობის ნაყოფი მოგვანიჭეს.

„მე ღრმად დარწმუნებული ვარ, რომ ამ ვაჟბატონებს ამოქმედებს მამულის სიყვარული კი არა, არამედ პირადი მოსახრება და პირადი ინტერესი. წაიკითხეთ მათი ნაწერი და დარწმუნდებით, რომ ისინი სრულდებით არ იცნობენ ჩვენს წარსულს, არ იცნავენ ჩვენი აწმყო; დარწმუნდებით, რომ ფაქტები, რომლებზედაც თავიანთ მსჯელობას ამყარებენ, ან განზრახ შერჩეულია ან-და პირდაპირ მათგანვე შეთხ-

ზულია. ასეთ საშუალებას მიმართავენ ხოლმე მოუზიდებელი ავტორები ამ შემთხვევაში, როდესაც სურთ ნამდვილი მიზეზი დაჰფარონ, რამაც მათ ხელში კალამი ააღებია. მე ნამდვილათ ვიცი და ექვიც არა მაქვს, რომ, თუ სატანტო ქალაქების გაზეოების მოთავეებმა იცოდენ ამ კორესპონდენტთა ნაწერების ქეშმარატი აზრი, მაშინ თვითონვე მათ ზიზლით შეაქცევდენ სამუდამოთ ზურგს. მაშ ასე, ბატონებო, ნუ მიაწერთ ნურავითარ მნიშვნელობას ამ ვაჟბატონების ნაწერებს და დარწმუნებული იყავით, რომ მთავრობაც და თვით რუსეთის საზოგადოებაც კეთილი განწყობილებით გვეპყრობა თავდაზნაურობასაც და მთლათ ადგილობრივ მკვიდრ მცხოვრებთაც. ჩემი ნათქვამს დანამტკიცებლათ გაძლივეთ სიტყვას, მანსში, რუსეთს რომ წაეალ, ჩამოგრტანოთ ნამდვილი ცნობები, რომლებსაც, იმედი მაქვს, უფრო სარწმუნო და სანდო კაცებისაგან და წყაროებიდან შევიტყობ.“ („ნ. ობ.“).

სოფელი და სასოფლო შკოლა

კემანიაში. *)

(დასასრული)

ქ მოვიყვანთ რამდენიმე ციფრებს, საიდანაც მკითხველი დაინახავს სოფლის მცხოვრებთა მოძრაობას.

ვიურტემბერგში წელს, 14 ივნისს, ირცებოდა 2,071,407 სული, 1890 წ. კი 2,036,522 სული. წელს 34,885 სულით მეტია. ახლა გავიგოთ, ეს მომატებული რიცხვი რანაირათ არის განაწილებული სოფელსა და ქალაქს შორის. ამ ხუთი წლის განმავლობაში მართლ ქალაქებს მომატებია 37,612 სული, მაშასადამე, სოფლების მცხოვრებთა რიცხვს არა თუ მომატებია, პირიქით 2,727 სულით დაუკლია. ეს რიცხვი შესამჩნევათ აიწვეს, თუ სახეში მოვიღებთ შემდეგს: ზემოთ მოყვანილ ქალაქებთა შორის ნაანგარიშეგია მხოლოთ ისეთი ქალაქები, რომლებს მცხოვრებთა რიცხვი შეიცავს არა ნაკლებ ხუთი ათასის მცხოვრებისას, მაშინ როდესაც აქ ქალაქათ ითვლება ყველა ის საზოგადოება, რომლის წევრნი ორი ათას აცილდება. გამოიანგარი-

შეთ ნამდვილი, სამეურნეო ამათი ზრდაც და გამოევა, რომ სოფელი ჩქარის ნაბიჯით წასულა უკან. აგრეთვე საგულისხმოა თვითეული სოფლის მოძრაობა. სამწუხაროთ ნოენბურგის მაზრის შესახებ ციფრები ხელთ არა გვაქვს, ავილოთ კირხიანის მაზრა.

სოფლები.	1890 წელს.	1895 წ.	
ბისინგენი	1295	1231	სულ დაუკლია 64
ჰესპაკუ	538	512	„ „ 26
ნოტცინგენი	1007	994	„ „ 13
ოხსენენგი	341	330	„ „ 11
ომდენი	646	623	„ „ 23
მლატსტალ	150	142	„ „ 8
მოჰფლოხ	677	636	„ „ 41

მეორე მხრით, მრავლობს კირხიანის ახლო-მახლო მდებარე სამრეწველო სოფლებში. მაგ. დეტენგენში 1890 წ. 1936 მცხოვრებია, წელს კი 1979, იესინგენში — 819 მც., წელს 872, ლინდორფში — 338 და 394, ობერლინინგენში 759 და წელს 810 და სხ. ერთი სიტყვით სადაც კი რაიმე მრეწველობა ფეხს იდგამს, ხალხიც მრავლდება. მეურნეობაზე მდგომი სოფელი კი ცალიერდება. ავილოთ ორი რიცხვი: 1839 და 1895 წლებში და გავშინჯოთ მცხოვრებთა მოძრაობის მხრით.

*) იხ. კვ. № 4.

სოფლები:	1839	1895		
ბისინგენი	1780	მცხოვ.	1231	სულ ნაკლები 549
გუტენბერგი	650	„	536	„ „ 114
ჰესერკაუ	545	„	512	„ „ 33
დეტინგენი	2351	„	1979	„ „ 371
ნაილიგენი	1028	„	876	„ „ 252
ნოტელინგენი	1238	„	994	„ „ 244
ოგენი	1816	„	1467	„ „ 349

და სხვა. და სხვა.

ამნაირათ სოფელი უკან-უკან მიდის და ქალაქი იზრდება. სოფლის განვითარების ახალ ისტორიას ორი ხანა აქვს: პირველი, საშუალო საუკუნოების დასრულების და მუდმივ ომიანობის შემცირებისთანავე წყებულობს როკორც სოფელთა ისე მათ მცხოვრებთა რიცხვის გამრავლება. ეს ისეთი სწრაფი ნაბიჯით მიმდინარეობს, რომ სოფელი თავის მოჭარბებულ ელემენტს ქალაქისკენ გზავნის. იზრდება ქალაქიც და სოფელიც. ჯერ კიდევ მათ შორის წინააღმდეგობა თვალსაჩინო არ არის, ის ჩასახულია და დღითი დღე ვითარდება, რამდენსამე ხანს შემდეგ ის აღწევს უმაღლეს წერტილამდე და სოფელიც ქალაქის ბრჭყალებში ვარდება. აქ მეორე ხანა იღებს სათავეს, რომელიც ჯერაც არ დასრულებულა. ჩნდება ახალი მოვლენა. სოფლის მცხოვრებთა რიცხვი თანდათან კლებულობს, სოფელელები ქალაქებში იხიზნებიან, ამით დაისკენა ქალაქა და სოფელს შორის მუდმივი ბრძოლა, ბრძოლა სამკედრო-სასიკოცხოთ. მათი რეტრესები ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს, მათი ცხოვრება სხვა-და-სხვა კალაპოტში მოძრაობს. ამ ორი ელემენტის შერიგება ყოველად შეუძლებელია დღევანდელ წყობილებაში, ვინაიდან ეს წყობილება მათ შეუროგებლობაზე არის გამაგრებული. ან ორივე უნდა დაჩჩეს, ან ორივე უნდა გაჰქრეს. მეტი გზა არ არის...

მიუგზრუნდეთ გერმანიის სოფელს. თვითეულ მახრაში რამდენიმე სამაზრო ექიმი, ცხოვრობენ სხვა-და-სხვა ადგილას და თვითეულს მიჩენილი აქვს საკუთარი საექიმო კუთხე. წელიწადში ოთხჯერ დაივლიან სოფელს, სინჯვენ სანიტარულათ ავათყოფებს, უწერენ რეცეპტებს და სხ. თუ რაიმე მოარუელი სენი გაჩნდა, ექიმი დაუყოვნებლივ მოდის, მოაქვს წამლები და ავათყოფებს ურიგებს, დადის სახლებში, აკეთებს დეზინფექციებს, იძლევა დარიგებას, თუ საჭიროა ახსრვინებს შკოლას და სხ. ამას გარდა ის ვალდებულია მოვიდეს კერძო პირის დაბარებით. ყველა ამაში, რასაკვირვლია, გლენ-კაცი არას იხდის. აფთიაქები ისეთ მოხერხებულ ალაგას არის გამართული, რომ თვითეული სოფელი ადვილათ წედება. გლენ-კაცს დაკლებულ ან სრულიად

უფასოთ გამოაქვს წამალი. ღარიბებს მუქთათ ეძლევა. ეს მთელ გერმანიაში ერთსა და იმავე საფუძველზე არის დამყარებული. ბისმარკის საშინაო „პლანები“ ანუ მისი სახემწიფო სოციალიზმი ასეთ ზომების დაკანონებაში მდგომარეობდა. ამავე „პლანებს“ ეკუთვნის ის ათასნაირი დაზღვევა, რაც ასე მოდებულია მთელ გერმანიაში. ბისმარკი ფიქრობდა ამით ნიადაგს გამოეცალი სოციალ-დემოკრატიასო...

დიდრონ სოფლებში არსებობს საქველმოქმედო საბჭო (stiftungsrath), ის ცდილობს სხვა-და-სხვა საშუალებებით ფული შეიძინოს და სოფლის გაჯირევაშუთ დაეხმაროს. საბჭოს შემოსავალი შედგება საწევრო ფულიდან, კერძო შემოწირულობასგან, ხელის-მოწერით შეკრებილისაგან და სხ. ამას პარდაპირი კავშირი აქვს შკოლის ნიეთიერ მდგომარეობასთან. ყიდულობს სასკოლო ნიეთებს და ურიგებს ღარიბ მოსწავლეთ და სხ. ამის შესახებ ვიტყვით მეორე წერილში. სოფელშია სხვა-და-სხვა დასაზღვევი საზოგადოებების კანტორები, ზოგ მათგანს მასწავლებელი განაგებს, ზოგს ყავა-ხანის პატრონი. ამისათვის აქ განსაკუთრებითი აგენტი არ ცხოვრებს. თვითეული სახლი დაზღვეულია, ხშირათ, საოჯახო სამკაული და სიცოცხლაც. განგებ დაწვა და სხვა ამისთანა ხრიკები არ არსებობს, დაზღვევენ იმდენათ, რამდენათ ნამდვილათ ღირს, შესატანი გადასახადი ცოტაა, რადკანაც დიდი კონკურენციაა სხვა-და სხვა დასაზღვევ საზოგადოებათა შორის. სახემწიფო გზის პირათ მდებარე სოფელში გამართულია ფოსტა-ტელეგრაფის განყოფილება. ამას განაგებს სოფლის ბურგომისტერი, რისთვისაც კერძო ჯამაგირი ეძლევა. მაგ. ს. დობელში ბურგომისტერის ქალი შეილი ასრულებს ფოსტა-ტელეგრაფში მოსამსახურეს თანამდებობას. დღეში იღებს მარკას. ცხადია, ასეთი პატარა ჯამაგირით განსაკუთრებით მოხელეს დანიშენა არ შეიძლება, ამიტომ ამას ისევე სოფელშივე მცხოვრებს აზარებენ. ახლო-მახლო მდებარე სოფლების გასაგზავნი ან მისაღები წერილები აქ გროედება, აქედან დამტარებელი დადის სოფლებში, არიგებს წერილებს და გაზეთებს (ტელეგრაფსაც). მასე მოაქვს გასაგზავნი წერილები. ასე რომ ყოველ სოფელში, სადაც უნდა მდებარეობდეს, შეიძლება წერილების მიღება და გაგზავნა. ფოშტის ეტლი დღეში ორჯელ მიდის და მოდის რკინის გზის სადგურზე.

რას კითხულობს გერმანელი გლენ-კაცი? ამ კითხვაზე აქ ერთობ ბევრს წერენ, განსაკუთრებით სოფლის მღვდლები, *) რადგან ესენი ახლო დანან

*) აქ არ შეიძლება დვდობა მიეცეს ისეთს, რომელსაც უმაღლესი განათლება აქვს მიღებული, გემნაზია და საღვთის — მუტუელო ფაჟუელტუი უნდა დასთავრან.

გლენებთან. ჯერ მოვიყვანო ჩვენ მიერ ნახულს და დაკვირებულს, მერე ერთი ღელის აზრს. იშვიათია ისეთი გლენ-კაცი, რომელიც გაზეთს არ კითხულობს. ყოველ მაშრაში გამოდის რამდენიმე პატარა სამაზრო გაზეთი. ამათში ცოტ-ცოტა ყველაფერზეა ლაპარაკი-ახალი ამბები, ტელეგრაფები, ფელეტონი, პოლიტიკა და სხ. განსაკუთრებით ყურადღება მიქცეულია მაზრის აეკარგიანობაზე. აქ თქვენ ამოკითხეთ ასეთ ამბებსაც: ამა და ამ სადგურზე წველი გოჭი გაიყიდა ამდენათ, ამ და ამ ბაზარზე ერთი გირვანქა კარტოფილი ღირს ამდენათ, ბალახი იყიდება ამდენათ და სხ. ასეთი ამბებით თუ განცხადებებით მთელი გვერდია სავსე, რაც გლენს ღდათ აინტერესებს. როცა გლენი გაზეთს მიიღებს, პარეულათ „სამაზრო ნაწილს“ დაუწყებს კითხვას. ზოგ ცნობას ყარანდაშს გაუსვამს და ჩაიწერს, შემდეგ გადავა სხვა ნაწილზე. სამაზრო მთაერობას აქვს თავისი ოფიციალური გაზეთი (Amtsblatt), სადაც ათავსებენ განკარგულებებს, ახალ კანონების მუხლებს, აცნობებენ ძველის გაუქმებას და სხ. მკითხველისთვის საინტერესოა რომ იყოს, საკითხავ მასალასაც იძლევიან. მაგ. ტელეგრაფები, ფელეტონები, პოლიტიკური წერილები, განცხადებები და სხ. გამოდის კვირაში ზოგი ერთხელ, ზოგი ორჯელ. გაზეთი საზოგადოთ ძლიერ იაფია, ასე რომ გლენისათვის არა თუ პატარა სამაზრო, არამედ ქალაქების დიდორნი გაზეთებიც ხელმისაწვდენია. ყოველ დღიური გაზეთის ფასი, რაც უნდა იყოს, თვეში ერთ მარკას (ცხრაშაური) არ აცილდება. ეს სოფელისთვის არაფერ დიდ ფულს შეადგენს. ყოველ გაზეთს სავაჭრო — სამაზრო განყოფილება აქვს. ამას მიუმატეთ სახალხო წიგნთ-საცავები, რაიცა მრავალია სოფლებში. აი, რას წერს ერთი ტიურინგელი მღვდელი გლენების შესახებ: „დაბადების და სიმღერების კრებულთ გარდა ჩვენს გლენებზე დიდი გავლენა აქვს გაზეთს. ის გაზეთს სულ სხვანაირათ კითხულობს, ენემ ჩვენ. უპირველესი საინტერესო მისთვის განცხადებებია, საიდანაც ჩვეულებრივ იწყებს, სავაჭრო, სამსჯავრო, დანიშნის, შერათვის და გადაცემის ამბებს სიამოვნებით კითხულობს. შემდეგ მოდის მოსაყლის, დანაშაულობების და დასჯის ამბები, რაც უფრო სასენსაციოა, მათ უფრო ხალისით ეტანება. სულ ბოლოს გადახედავს პოლიტიკურ კორესპონდენციებს.. მოწინავე წერილები ყურადღებას არ იპყრობს ან ვერ გებულობენ.. ერთი გლენი ვაკირებული იყო თავის თავის გადასხვაფერებაზე: „ამ ოცი წლის წინათ პოლიტიკისთვის თავს ვინ შეიწუხებდა, ახლა კი ყველა გაზეთს ღებულობს და კითხულობს!“.. სახალხო წიგნთსაცავებიდან გამოაქვთ

გასართობი წიგნები, ხანდახან გონების განმავითარებელიც.. „(Zur bürgerlichen Glaubens- und Sittenslehre“ 95 წ. ქ. გოტა) არაფერზე ისე არ ზრუნავს გერმანელი როგორც სმა-ქამაზე, რომ მკითხოთ, რა განსხვავებაა ფრანგსა და გერმანელს შორისო, ასე მოვიგებთ: ფრანგი მეცადინეობს რამენაირათ კარგათ გამოჩნდეს, გერმანელი კი — რამენაირათ კარგათ ქამოს. ჩაცმა-დახურვა, სახლის მოწყობილება, წასვლა-წამოსვლა მისთვის მეოთხე ხარისხიანი კითხვაა. ის, რაც უნდა შექმნის იყოს, შეჩედვლებით ღარიბი გვეკონება. მაგიერში ერთ ჭიქა ლუღს ისე არ დაღვეს, რომ საჭმელი არ მიაყოლოს. გლენ-კაცი ღღეში ოხხჯერ ქამს, სამუშაოზე ისე არ წავა, საჭმელთან ერთათ ორი-სამი ბოთლი ლუღი თუ არ მიიქვს. მაგიერში დიდიდან საღამომდე მუშაობს, მოსვენება არ იცის. ამიტომ გერმანელი (მაშ-კაცი) სხვილი, ზორბა, წითელ ლოყებიანია: ეტყობა მთელათ არისო.

მიუხედავთ ამისა, სოფლის ცხოვრება ერთფერი, მონოტონურია. ყველა თავისთვის შრომობს, თავისთვის ცხოვრებს, მეზობლური, სამოყვრო-სანათესაეო მისელა ზოსელა არ არის, მიპატიჟ-მოპატიჟება, მისმარებ-მომსარება, ღხინი და კამპანიები, ღღე-სასწაულები და თავყრილობა, თამაში ბურთით, ჯირითით, ცეკვა-სიმღერით არ არსებობს. ყველაფერი ფულის სასწორზე არის გატანილი; მშრალა, გულ-ცივი ანგარიში, აი, რა შეგებდება ყოველ ფენის ნაბიჯზე! მთელი ცხოვრება ჩოთქნეა აშენებული! აკვირდებით აქაურობას და ივანებთ ჩვენს ქართველ სოფელს, იმ სოფელს, სადაც სხვის ეზოში შეგიძლია ერთი მტევანი ყურძენი მოგლიჯო, ერთი ვაშლი ჩამოაგდო, სადაც გლენ-კაცი კალთაში გაფრინდება, შენი ქირიმე ჩემსას ერთი ჭიქა ღვინო დალიეო, და აქაურობას ზურგს უბრუნებ. იმიტომ რომ იქაურობისკენ შებრუნდე! მაგრამ უცებ თავში გაგივლეებს, ვაი თუ ერთ ღროს ჩვენი სოფელიც ასე გადასხვაფერდეს? და მწარე ფქვები ისევე გაგიტაცებს შორს, ძლიერ შორს, საღლაც, მომავალისაკენ, როცა ქვეყანაზე არც ელინი და არც ბარბაროსი, არც ქალაქელი და არც სოფელი არ იქნება, — არამედ ადამიანი და ადამიანური ცხოვრება!..

მეორე წერილში მოვილაპარაკებთ უკოლების შესახებ.

ბიბლიოგრაფია. *)

ქართული ანბანი 18 სურათით თუხსში, სკოლაში და სალსში სასმარბუელი, შედ. ი. როსტომაშვილის მიერ.

მას წინათ ბ. Ignotus-მა გაზეთ „ივერიაში“ გამოთქვა ის აზრი, რომ კრიტიკული განხილვა ჩვენი მოღვაწეთა ნაწარმოებისა (ამ შემთხვევაში „დედა ენისა“) დღეს დანაშაულათაც კი უნდა ჩაითვალოს. ამისთანა შეზღუდლება მეტრს-მეტათ უსაფუძვლო და მანება. ყოველი გაჭარბებული მდგომარეობა მოითხოვს ბრძოლას, მსხვერპლს. ადამიანი რომ მეტკიცეთ, გულწრფელათ დაიცვას თავისი უფლება, აუცილებლათ საქირა გამოარკვიოს, ნათლათ დაინახოს თავისი მოქმედების ღირსება, აგრეთვე თავის თანამემამულეთა ურთიერთი დამოკიდებულება, მათი ნაკულთოვანება და ღირსება. მხოლოთ ქეშმარიტ, გულწრფელ კრიტიკულ განხილვას ჩვენი საზოგადოებრივი დამოკიდებულები-სას შეუძლია გამოიწვიოს სურვილი მისი გაუმჯობესობისა. თუ საზოგადო სჯა არ არის, მაშინ, რასაკირველია, ადამიანი საკმაოთ ვერ დააფასებს ვერც თვის და ვერც თანამემამულეთა მოღვაწეობას. უამისოთ, რასაკირველია, ყოველთვის შეეძლებათ ზოგიერთებს ისე ადვილათ მოუგრიხონ კისერი ჩვენს მოქალაქებრივ თვით-შეგნებას, როგორც იტყევა ერთი კრიტიკოსი „კეალის“ მე-48 ნომერში, და შეადარონ უმეტესი ნაწილი ჩვენი საზოგადოებისა 12 წლის ბავშვებს, რომელნიც უსაფუძვლოთ, გენიჩილასაებრ მივარდებიან ერთმანეთს. სამწუხარო მოვლენაა ამგვარი შედარება მით უმეტეს, რომ ბ. კრიტიკოსს, რომელსაც ვერ წარმოუდგენია, რომ ერთი „ლერენალი“ პედაგოგი ვერ ააბრუნ-დააბრუნებს ქვეყანას, როგორც მას სურს, რომ საზოგადოებას თვითონაც გაეგება ცოტა თავის ინტერესებისა და თუ „გამოჩენილი“ პედაგოგის ელნიცის სახელმძღვანელონი, რომელთა მ'გავსნი „სოკოსაებრ მრავლდებიან“, არ გაუზებირებიათ, მაინც ცოტაოდენი გონება შეწევს, რომ ეაარჩიოს, რა არის თეთრი და რა არის შავი. ბ. კრიტიკოსი ბრძანებს, თითქო ძაგებსა შეჩვეულნი არიან მხოლოთ ისინი, „რომელთაც ხელში არც კი აუღიათ ეს წიგნი, არ აუწონ-დაუწონიათ, კრიტიკის საცერში არ გაუტარებიათ“. ამკარაა, ბ. კრიტიკოს სურს თქვას, თუ ხელს აალებ ამ წიგნაკს, მაშინვე გული კმაყოფილებით აგვესებათ, რადგანაც ამ წიგნს ჩვენს სამოსწავლო ლიტერატურაში შეაქვს ახალი სხივი და აღმატება სხვა ამგვარ წიგნებსაო. მაგრამ ეს სულ ლიტონი სიტუებია. მართლაც კრიტიკოსის სტატაში მოყვანილია ამოს-კომენსკის სიტუებია, „გამოჩენილი“ (?) პედაგოგი ელნიცკიც კი წამოსკუპებულა, დიდაკტი-

კის კანონებიც ჩამწკრივებულან, მაგრამ არც ერთი მაგალითი არ მოიპოვება წიგნაკს იმ ღირსებათა დასახაუთებლათ, რომელნიც ასე მაღლა აყენებენ წიგნაკს სხვა მისგვარ სახელმძღვანელოებზე. არც შედარება შეიძლება ამ წიგნაკისა სხვა ათასობით გავრცელებულ სახელმძღვანელოებთან! კრიტიკოსმა მხოლოთ ჩამოთვალა საერთოთ, რა მოთხოვნილებას უნდა აკმაყოფილებდეს სახელმძღვანელო, გვეუბნება, რომ დამერწმუნეთ ბ. როსტომაშვილმა გადაქელა ჩვენი „ლერენალი“ პედაგოგები და ლელო გაიტანაო. ენა-ბოთ!

1- კითხვა არის გადაქცევა ხილულისა სასმენათ (შევრ. видимо в слышимое) და, რადგანაც ამ საფუძვლით წერაკითხვის შესწავლაში მონაწილეობას ლებულობს ორი გარეგანი გრძნობა—მხედველობა და სმენელობა, ამიტომ საჭიროა ყოველთვის ეს ორივე გრძნობა ვარჯიშობდეს ერთათ, განუმეორებლათ. თუ ბავშვს შეუძლია ხილული გადაქციოს სასმენათ (წაკითხვას), მაშინ იმავე წუთს უნდა შეეძლოს ნასმენის ხილულათ გადაქცევა (დაწერა). კითხვა და წერა ბავშვა ერთსა და იმავე დროს უნდა შეისწავლოს. ამ მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება ბ. როსტომაშვილის წიგნს არ შეუძლია. ის თავიდან დაწყებული ბოლომდე ერთათ აცნობს ბავშვს ორ-ორ ასოს ერთ გაკვეთილში. რასაკირველია, ბავშვს არ შეუძლია ერთსა და იმავე დროს ხილული ნასმენათ და ნასმენი ხილულათ გადაქციოს: ორ-ორ ასოს ერთათ ვერ დაწერა და, სანამ ერთი ასოს წერას ისწავლის, მეორეს კითხვაც კი დააწიწყდება. მაინც წიგნაკში არც კი ჩანს, რომ ბ. რ—შვილს სურდეს კითხვის და წერის ერთსა და იმავე დროს შესწავლება. მის წიგნაკში, რომელიც „ხალხში და ოჯახში სახმარებელია“, ასას საწერათ ნამუშები მხოლოთ ერთგან არის, ისიც წიგნის ბოლოში, თუნდა, ეთქვას, ბ. რ—შვილს არ სურს წერა-კითხვა ერთათ ასწავლოს. ჯერ მართო კითხვას ასწავლის. ალბათ, ყოველ ადამიანს შეუძლია ამოს-კომენსკის უბრძანებლოთაც მიხედეს, რომ ერთ გაკვეთილზე ერთა უცნობი ასოს შეგნება უფრო ადვილია, ვინამ ორის, და რომ მიზნის მოღწევას ყოველთვის აადვილებს ტვირთის სიმსუბუქე. ბ. რ—შვილმა თითო გაკვეთილზე ორ ორი ასოს გაცნობით არამც თუ შეამსუბუქა ბავშვის ტვირთი, შეამოკლა ანბანის სწავლისთვის საჭირო დრო, არამედ საქმე უფრო შეაფერხა, ბავშვის გონებაც დატვირთა და დროც მეტა მოანდომა, რადგანაც ერთათ შეჭმული ორი კერძის მონელებას უფრო დრო უნდა, ვინამ ცალ-ცალკე.

2) ელემენტები ჩვენი ენისა განირჩევიან ერთმანეთისგან თავისი გამოთქმით; ერთი ხმა ადვილი გამოსათქმელია, მეორე—ძნელი, ერთი ხმა შეიძლება გაავარძმელოთ, რასაც დიდ მნიშვნელობა აქვს სიტუების ანალიზის დროს, მეორეს გავრძმელება გასაჭიროა. ეს თვისება ენის ელემენტებისა უნდა მიიღოს მხედველობაში სახელმძღვანელოს შემდგენელმა და ბევრა ჩამაწკრივოს სახელმძღვანელოში იმის და მიხედვით, თუ რამდენათ ეხერხება ადამიანს იმა-

*) ისეთ საყურადღებო საგნათ მიგვაჩინა ამ გვარნი ანბლიოგრაფთა, რომ ანათუ მქონათ, კვლავაც დაეუთმობთ ადელს ამ წიგნის გაწიკვას.

თი წარმოთქმა: ადგილი წარმოსათქმელი-პირველათ, ძნელი—შემდეგ. ბ. როსტომაშვილს ეს პრინციპი სრულიად არ აქვს დაცული. მეორე გაკვეთილში აცნობს ხმას „ხ“ მაშინ, როდესაც ადგილათ გამო-სათქმელი ხმა „ს“ მოთავსებულია მე—ნ გაკვეთილ-ში და ისიც ბგერას „თ“ შემდეგ. ამ გვარი უხერხული დალაგება ბგერათა ძლიერ შეაფერხებს მას-წოდებულის სიტყვების ანალიზის დროს.

3) წერა-კითხვის შესწავლა არის იგივე სილო-გიზმების კერძო გამოყენება. ავსნათ. როდესაც ჩვენ ბავშს უკვე გავაცანით ორი-სამი ასო, ჩვენ უნდა ვი-სარგებლოთ ამით, რომ სხვა ასოების გაცნობა გავუ-ადვილოთ, ასე რომ აქ ჩვენ ხელში იქნება ორი ცნობილი, ჩვენ მათი შემწვობით უნდა გამოვიცნათ მესამე. ცნობილი არიან: 1) სურათი, რომელიც ეუბნება ბავშს, რომ სურათს ქვეშ მოწერალი ასო-ები საგნის სახელს გამოხატევენ. და 2) ის ასოები, რომელნიც უკვე იციან ბავშვებმა. მე—3 უცნობი არის ახალი ასო. როდის უფრო ადვილათ შევძლებ ბავშს გამოამოკროს ეს უცნობი ასო: როდესაც იმ ასოთი იწყება სიტყვა, როდესაც ის მოთავსებულია შუაში, ან როდესაც იმით ბოლოვდება სიტყვა? ცხადია, რომ ბავშსთვის უფრო ადვილი იქნება გა-მოსაცნობათ, როდესაც ასო მოთავსებულია სიტყვას ან მაინც მარცვლის ბოლოში. არც ეს უსაჭიროესი მოთხრონილება აქვს დაცული ბ. როსტომაშვილს. ბევრი სიტყვები უცნობი ასოთი იწყებიან, როგორც, მაგ., მამა, თოხი, სოკო, დანარჩენი უცნობი ასოები სიტყვის შუაში არიან მოთავსებულნი, ერთ ადგილას ორი უცნობი თანხმოვანი ასო ერთათ არის მოქცეული სიტყვაში. სახელდობრ სიტყვაში თევზი—გ, და ზ.

4) „ხმოვანური“ მეთოდი მოითხოვს, რომ სიტყვები, რომელთა შემწვობით უნდა გავაცნოთ ბავშს ასოები, უნდა იყენონ ხორძაღური: ისინი უნდა იყენონ შეძლების დაგვარათ მარტივნი, ცოტა მარცვ-ლოვანი, ბავშვისთვის უკვე ცნობილი, მათ გონე-ბაში დამკვიდრებული. ბ. როსტომაშვილს მონდო-მებია რალაცასთვის თავის ანბანში სიტყვის „მაგი-დას“ შეტანა. ამისთანა ნეოლოგიზმებს ადგილი სრუ-ლიად არ უნდა ჰქონდეს ანბანში, რადგანაც მათი მნიშვნელობა მეტათ მცირე და საერთოთ გადაჩე-ვა რომელიმე უკვე შემოღებული სიტყვის ხმარები-სა გასაჭირია; მით უმეტესათ რომ ბ. როსტომაშვი-ლის წაჯანკი ოჯახში და ხალხში სახმარებლათ არის დანიშნული. გარდა ამისა ბ. რ—შვილი შიგა და შიგ თითქო განკვებ აფერხებს სწავლის საქმეს. იმას შეაქვს თავის წიგნაკში განყენებითი სიტყვები, რომელთა ხმარება შესაძლებელია მხოლოდ კარგა ხნის სისტემატიურ განათლებას შემდეგ. აშკარაა, რომ იმას წაუბაძავს არსებული სხოლასტიური მიმართუ-ლებებისთვის და მოუსურრებია, რომ ბავშვებმა, რომელ-თაც ჯერ ეჭირებათ პირდაპირი დაკვირება, გრ-ძნობათა განვითარება, იცოდენ კლასიფიკაცია. ის ხმარობს სიტყვებს: მცენარე, ცხოველი, იარაღი, ფრინველი. თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ ბ. როსტომაშვილს სურს სწრაფათ ასწავლოს ანბანი, რაც გამოადის ასოების ტყუპ-ტყუპ გაცნობისაგან, კიდევ უფრო უხერხულათ გვეჩვენება მისი ამგვარი

საქციელი. 5) რომ ბავშმა ჯეროვნათ შეითვისოს რომელიმე მოვლენა, საგნის თვისება, აუცილებლათ საჭიროა, რომ თავდაპირველათვე ეს მოვლენა, გინ-და თვისება მას წარმოუდგებოდეს ისე, როგორც მართლა არსებობს. უსათუოთ უნდა იყოს დაცული მის ნაწილებს შორის არსებული გარმონია. თავი-დანვე ყოველ გვარი ვადამახინჯება გამოიწვევს მხო-ლოთ ცრუ შთაბეჭდილებას, რომელიც შემდეგ უნდა გამოერეკოთ თავიდან. ბ. რ—შვილს მეტის-მეტი ერთულობისგამო უცნობი ასოები ღირეს სისხობათ დაუშავებია ქალაღზე ც ცნობილი კი ჰა-ტარებათ გამოუხატავს. ან სულ დიდ ასოებათ უნდა დაბეჭდა პირველი სიტყვები მაინც, ან სულ თავი დაე-ნებებია. არეე დარევა გარდა იმისა, რომ არღვევს სიტ-ყვების ელემენტებს (ასოებს) შორის გარმონიას, ღირ-სებას, გეაძლევს სხვა-და-სხვა გვარ ხილულ შთა-ბეჭდილებას; მაშასადამე, ბავშვის წარმოდგენაში ერთი და იგივე სიტყვის გამოხატულება გავრდება.

6) ახირებული წარმოდგენა აქვს შედგენილი-ბ. როსტომაშვილს განმეორებაზე. იმას ჰგონია, რომ განმეორება შედგება სიტყვების ერთი გვერდიდან მეორე გვერდზე გადასკუბებაში, ავილოთ პირველი თაბანი. მეორე გვერდზე არის დახატული ხე და ქვე-მოღან მოწერილია სიტყვა „ხე“. ამ სიტყვით ის ბავშს აცნობს ორ ასოს: „ხ“ და „ე“. ამას შემდეგ იმის მაგიერ, რომ ამ წუთში შეძენილი ხმები კიდევ სხვა კომბინაციით, თუნდა, მაგალ. „ეხ“, განმეორებია, ის წამოასკუბებს პირველ გვერდზე დაწერილ „ია“. პირ-ველათ, საჭირო იყო, რომ ჯერ ახალი ბავშს შეე-თვისებია და შემდეგ ძველი განეახლებია თავის წარ-მოდგენაში. სიტყვების განმეორება უნდა ხდე-ბოდეს სულ სხვა გვარათ. გონიერული მოთხრონი-ლება გამოხატება იმაში, რომ სახელმძღვანელოს შემდგენელმა ეცადოს გაცნობილი ასოებიდან შეა-დგინოს შესაძლებელი კომბინაციები—სიტყვები, სიტყვებისაგან წინადადებანი. ბ. გოგებაშვილის „ღე-და ენაში“ პირველ გაკვეთილზევე შესვლება წინა-დადება; „ია ია“. ბ. როსტომაშვილის ალბათ დაივი-წყდა, რომ ბავში ფიქრობს სურათებით, წინადად-ებებით, მაშ მას უფრო ეადვილება სიტყვების წინა-დადებებში შესწავლა. გარდა ამისა ბ. რ—შვილს პირველ გაკვეთილშივე შემოაქვს დასასვენებელი ნი-შნები და ნამგალივით უკაუჭებს მსუქან-მსუქან მძი-მეებს ყველა ასოს შემდეგ გაკვეთილის ბოლოში. არც ეს იყო ჯერ საჭირო. იქნება მკითხველს ეს ჩე-მი შენიშნა ეჩვენოს მეტის-მეტ წრილობანათ, მაგ-რამ ნუ დაივიწყებთ, რომ ერთი წერტილიც კი მი-იპყრობს ბავშვის ცოდნის შეძენის წყურვილით აღ-ტურვილ გონებას.

ამ გვარათ პრინციპიალურათ განხილვა ბ. რ—შვილის წიგნისა ჩვენ უნებლიეთ დავაუჭირებს და გვაძლევს დავეითხოთ ჩვენ თავს: რით აჯობა ბ. რ—შვილმა სხვებს? რა ახალი შემოიტანა მან ჩვენ ლიტერატურაში? წინ წასწია სწავლის საქმე, თუ უკან. დეე, მკითხველმა თვითონ გასაჯოს ეს!!.

პ—რე ს—ქ.

ჰედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.—წერეთლის.

ქუთაისის თავად-აჯნაურთ საადგილ-გაგულო განაჩის გაგვიგება

საყოველთაოდ აცხადებს, რომ ამ ბანკის წესდების მე-18 § ძალით, აღნიშნულ აი-ცხვებში ბანკის გამკეობის საკურში სასოგადო ვაჭრობით გასვიდულ იქნებიან სხენე-ბუღს ბანკში დაგირავებულნი უძრავნი მამულისი ქვემო აღნიშნულთა ჰირთა, შესახვედრ გადასახადთა შემოუტანლობისა გამო.

გასვიდვა მოიხზობა მხოლოდ იმ მამულებისა, რომელთა მეპატრონენი, თანხმად ბანკის წესდების მე-19 §-ისა, შეავსებენ ბანკის გადასახადს და თან განცხადებთა ხარჯებს.

ვაჭრობა დაიწება ქვემო მოყვანილის თავნი ფულიდამ ზედ დამატებით სხვა-და-სხვა შეუვსებელის გარდასახადისა, მამულის გასახვილად დანიშნავს ხარჯებისა და, საზოგადოდ, ეგება ამ ფულისა, რომელიც ბანკს თვისის მოვალის სამაგიეროდ დაუხარჯავს; ბანკის ხანგრძლივი ვალის თავნის მოხზობა შეიძლება ამავე ბანკის გირაოს ფურცლებით, რომელნიც მიიღებიან სახელდობრივის ფასისამებრ მანეთი მანეთად და აგრეთვე შეიძლება გადატანილ იქნენ შეიდეველს; სოლო ვადსე გადასახადი და სხვა გვარი ბანკის სახვედრო ფული უნდა შემოტანილ იქნენ ნაღდათ.

ვისაც ვაჭრობაში მონაწილეობის მიღებასურთ, მათ შეუძლიათ გასახვიდელთ მამულთა აღწერილობის და საბუთების განსილვა ბანკის სამმართველოში.

თუ ეს ვაჭრობა არ შესდვა, მაშინ, ბანკის წესდების 24 § საფუძველით, ინიშნება მეორე და უკანასკნელი ვაჭრობა, 20 მარტს 1896 წელსა.

ვაჭრობა 28 თებერვალს 1896 წელსა.

18⁷/₁₂ და 19¹¹/₁₂ წლიანნი სხსენი.

ქ ქუთაისს.

ალიბეგოვათა: იოსებ, ალექსანდრე და ივანე ხეთი-სოფარის ძეთა: ლევაშოვის ქუჩის შესახვევეში ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 1270 კვად. საფ. თავნი ვალი 111 მ. 60 კ. შეს. ვად. 129 მ. 82 კ., სულ 241 მ. 42 კ.

დაჩსკელიისა მიხაილ ერასტის ძის: ორპირის ქუჩაზე ორი ქვითკირის სახლები: ერთი ერთ-სართულიანი და მეორე ორ-სართულიანი და მიწა 312 კვადრ. საფ. თავნი ვალი 482 მ. 59 კ. შეს. ვად. 291 მ. 54 კ. სულ 774 მ. 13 კ.

კოპანისის ალექსი სიმონის ძის: ბალახვანის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 457 კვადრ. საფ. თავნი ვალი 46 მ. 66 კ. შეს. ვად. 42 მ. 62 კ., სულ 89 მ. 28 კ.

დასამიძეთა: ნესტორ და სამსონ მიხაილის ძეთა: სათავადო ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვითკირის დუ-ქანი და მიწა 20 კვადრ. საფ. თავნი ვალი 22 მ. 12 კ. შეს. ვად. 291 მ. 54 კ., სულ 313 მ. 66 კ.

ჩოგოვაისის ვასილ ოქროპირის ძის: ორპირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 479 კვადრ. საფ. თავნი ვალი 55 მ. 65 კ. შეს. ვად. 38 მ. 40 კ., სულ 94 მ. 5 კ.